

СФЕРА ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ ЯК СКЛАДОВА ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ: ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ

THE FIELD OF WATER SUPPLY AND SEWERAGE AS A COMPONENT OF THE LIVING STANDARDS: ECONOMIC AND SOCIAL ASPECTS OF DEVELOPMENT

УДК 64.012.61

<https://doi.org/10.32843/bses.53-10>

Єсіна В.О.

к.е.н., доцент кафедри економіки
Харківський національний університет
міського господарства
імені О.М. Бекетова

Славуа О.І.

к.е.н., кафедра економіки
Харківський національний університет
міського господарства
імені О.М. Бекетова

Матвєєва Н.М.

к.е.н., доцент кафедри економіки
Харківський національний університет
міського господарства
імені О.М. Бекетова

Yesina Valeriya

O.M. Beketov National University of Urban
Economy in Kharkiv

Slavuta Olena

O.M. Beketov National University of Urban
Economy in Kharkiv

Matvieieva Natalya

O.M. Beketov National University of Urban
Economy in Kharkiv

У статті розглянуто основні економічні та соціальні напрями кризового стану підприємств житлово-комунального господарства держави, а також більшу увагу приділено саме сфері водопостачання та водовідведення. Проаналізовано діяльність та специфіку підприємств житлово-комунальної галузі з урахуванням її соціальної значущості. Досліджено механізми формування нових соціально-ринкових елементів комунальної політики держави. Окреслено головні принципи поступального розвитку галузі, а саме розроблення комплексу конкретних заходів, що забезпечують стабільне функціонування й розвиток водопровідно-каналізаційного господарства на певному етапі. Для забезпечення високого рівня життя населення міст та його ефективного функціонування загалом запропоновано основні економічні заходи реформування галузі. Також знайшли своє відображення формування терміна «сфера водопостачання та водовідведення», важливі організаційно-економічні аспекти вдосконалення функціонування сфери водопостачання та водовідведення. **Ключові слова:** реформування, підприємства житлово-комунального господарства, кризовий стан, якість життя населення, сфера водопостачання та водовідведення, технічний стан підприємств.

В статье рассмотрены основные экономические и социальные направления кризисного состояния предприятий жилищно-

коммунального хозяйства государства, а также большее внимание уделено именно сфере водоснабжения и водоотведения. Проанализированы деятельность и специфика предприятий жилищно-коммунальной отрасли с учетом ее социальной значимости. Исследованы механизмы формирования новых социально-рыночных элементов коммунальной политики государства. Очерчены главные принципы поступательного развития отрасли, а именно разработка комплекса конкретных мер, обеспечивающих стабильное функционирование и развитие водопроводно-канализационного хозяйства на определенном этапе. Для обеспечения высокого уровня жизни населения городов и его эффективного функционирования в целом предложены основные экономические меры реформирования отрасли. Также нашли свое отражение формирование термина «сфера водоснабжения и водоотведения», важные организационно-экономические аспекты совершенствования функционирования сферы водоснабжения и водоотведения.

Ключевые слова: реформирование, предприятия жилищно-коммунального хозяйства, кризисное состояние, качество жизни населения, сфера водоснабжения и водоотведения, техническое состояние предприятий.

The article considers the main economic and social directions of the crisis state of the state housing and communal services enterprises, as well as more attention is paid to the field of water supply and sanitation. The activity and specifics of enterprises in the housing and utilities sector are analyzed, taking into account its social significance. The mechanisms of the formation of new social and market elements of the state's public policy were investigated. The specifics of the organization of lively communal statehood (housing and communal services) add up to the fact that at once you are immediately satisfied with the complex of obsolete minds. The whole structure of the communal sphere is formed into deposits of different types of minds, the size of the unloading of the city. The warehouse and the need cannot be smaller, because of the need for the safety of life. The economic development of the communal sphere is streamed with the obliterated financial capacities of the budget and the service. Outlines the main principles of the progressive development of the industry, namely: the development of a set of specific measures that ensure the stable functioning and development of the water supply and sewage system at a certain stage. To ensure a high standard of living for the urban population and in general its effective functioning, the basic economic measures for reforming the industry are proposed. The sphere of water supply and sanitation was also reflected in the formation of the term and important organizational and economic aspects of improving the functioning of the water supply and sanitation sector were reflected. The complex nature of society is determined by its complex structure, the action of many heterogeneous factors. First, he carries out various types of social activities: production and economic, social, political, religious, aesthetic. As a result, different spheres of society are formed. The main ones are economic, social, political and spiritual. The sphere of services is a set of branches, sub-branches and types of activity, the functional purpose of which in the sphere of social production is expressed in the production and sale of tangible and intangible (spiritual) services for the population.

Key words: reforming, enterprises of housing and communal services, crisis state, quality of life of the population, water supply and sanitation, technical condition of enterprises.

Постановка проблеми. Реформи, які відбуваються в усіх сферах суспільного життя держави, мають повністю охоплювати житлово-комунальні послуги як основу якості життя. Планується технічно модернізувати галузь і наблизити її до світових вимог щодо використання енергетичних та матеріальних ресурсів. Зміни в системі водопостачання та каналізації відбуваються повільніше, ніж в інших галузях, що призвело до кризової

ситуації. Технічний стан основних засобів водопровідно-каналізаційного господарства (ВКГ) в регіонах України не є задовільним, отже, вимагає негайного вирішення цієї ситуації. Частка аварійного насосного обладнання становить 20%, очисні споруди, які потребують відновлення, становлять 25%, мережі, що перебувають у поганому стані та аварійних умовах, становлять 35%. Ці показники вищі за середні показники по галузі в 10 регіонах

України. Нагромаджені роками технічні та економічні проблеми не гарантують ефективної роботи водогону та каналізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню теоретичних і практичних аспектів функціонування підприємств водопостачання та водовідведення, а також формуванню й використанню їх фінансових ресурсів присвячено праці таких вітчизняних і зарубіжних учених, як Г. Агаджанов, Б. Адамов, О. Бабак, А. Базилук, П. Бубенко, М. Гельвановський, Б. Депортер, О. Димченко, Т. Ді Лоренцо, С. Дзезик, І. Запатріна, Т. Єпес, М. Забаштанський, О. Завада, В. Зимовець, О. Карлова, О. Кириленко, О. Королькова, Дж. Лаффонт, І. Мельник, С. Мельник, В. Полуянов, Дж. Ріс, О. Романюк, В. Тітяєв, В. Фостер, Н. Хвищун, Я. Чураков. Такі науковці, як В. Дубницький, В. Костюк, О. Пивоваров, С. Федулова, зробили вагомий внесок у розвиток водопроводу та каналізації. Механізми формування нових соціальних та ринкових елементів комунальної політики держави вивчались у роботах учених.

Постановка завдання. Однак важливі організаційні та економічні аспекти покращення функціонування сектору водопостачання та каналізації в регіонах України потребують подальшого вивчення. Все це свідчить про актуальність означеної теми.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Діяльність підприємств комунального господарства різноманітна й багатофункціональна. Структура комунального господарства кожного міста індивідуальна й залежить від таких факторів, як географічні, демографічні, виробничі, економічні, соціальні, екологічні. Специфіка організації житлово-комунального господарства (ЖКГ) полягає в тому, що воно одночасно має задовольняти комплекс обмежуючих умов. Вся структура комунальної сфери формується залежно від місцевих умов, розмірів і розташування міста. Склад і потужність не можуть бути меншими за необхідні та мають забезпечувати життєдіяльність міста.

Економічний розвиток аналізованої галузі стримується обмеженими фінансовими можливостями місцевих бюджетів та споживачів послуг.

Несвочасне оновлення основних засобів (заміна комунікацій, фільтрів, насосних насосів, котлів та іншого обладнання) призводить до зниження ефективності цих послуг, надмірної вартості, низької якості наданих послуг та створення надзвичайних ситуацій на об'єктах.

Житлово-комунальні послуги міста – це самостійна сфера в системі народного господарства, метою якої є задоволення потреб населення та компаній у послугах, що відповідають певним умовам життя та праці. Житлово-комунальні послуги включають різні підсектори, такі як ремонт та будівництво, транспорт, енергетика, експлуатація та інші міські компоненти [7].

У сучасних масштабах розвитку ринкових відносин для того, щоби бути необхідним, слід змінювати тактику ціноутворення на послуги, а саме перехід від диференціації тарифів для водопостачання з урахуванням реальних доходів громадян, фактичних витрат виробників комунальних послуг.

Спеціалісти галузі визначають, що у сучасних умовах деякі об'єкти можуть не входити в систему міського господарства за визначеною формою власності або їх галузевою приналежністю [4].

Можна виділити три великі групи об'єктів у системі житлово-комунального господарства, що становлять особливу складність в управлінні. Отже, ними є системи водопостачання, водовідведення, електропостачання, тепlopостачання, газопостачання; житловий фонд і об'єкти соціальної сфери; сфера обслуговування підприємств та інженерних систем.

Сфера обслуговування інженерних систем міста включає проведення робіт в експлуатації, а саме зовнішні та внутрішні системи енергопостачання; внутрішні системи тепlopостачання; зовнішні системи водопостачання та водовідведення; запас будинків та нежитлових приміщень; системи вентиляції та кондиціонування; системи пожежної сигналізації; системи зовнішнього освітлення; територіальні системи інженерного захисту. Функціонування міських та селищних інженерних систем вимагає великої організаційно-управлінської роботи, чіткого планування та контролю за витрачанням відповідних коштів з міського бюджету на відповідні цілі [1].

Слід зазначити, що однією з головних проблем системи житлово-комунальних послуг є ефективне використання ресурсів, а також їх втрата. Окрім відсутності інтересу населення до скорочення споживання тепла, води, електроенергії та газу, його нераціональне використання пояснюється його проектно-будівельними роботами.

Санітарно-епідеміологічний стан міст продовжує залишатися серйозною проблемою. Згідно з національним досвідом лише 3% твердих побутових відходів переробляються промисловими методами. У більшості населених пунктів сховища для сміття не відповідають санітарним вимогам.

Слід також враховувати, що вивезення відходів на сміттєзвалища призводить до забруднення навколишнього середовища та споживання важливих матеріальних ресурсів. Зростання міст супроводжується посиленою експлуатацією житлового фонду; шкідливими впливами на навколишнє середовище, аж до порушення екологічного балансу; збільшенням часу на переміщення в межах міста до місця роботи, торговельних, державних установ; зростаючою «транспортної втомою»; психологічними навантаженнями; інтенсивністю інформаційного обміну [3].

На момент набуття Україною незалежності структура житлового фонду не була оптимальною,

а панування державної власності, обмежувальна політика в галузі будівництва та розподілу житла, відсутність стимулів до збереження та підтримання в нормальному стані житлових приміщень тільки загострили проблеми [3].

Необхідно відзначити, що проведення ринкових реформ шляхом активної передачі об'єктів державного житлового фонду, що перебував у віданні місцевих Рад разом з відповідними об'єктами інженерної інфраструктури, житлово-експлуатаційними й ремонтно-будівельними організаціями, а потім і відомчого житла в муніципальну власність організаційно було погано підготовлено. Такі реформи були обмежені стислими строками та підвищеним запитом суспільства. Незважаючи на їх недосконалість, саме вони створили передумови ефективного управління комунальною сферою [4].

В основу реформування було покладено принцип поступовості здійснення перетворень і максимального врахування регіональних особливостей [6].

На думку експертів, найскладнішими й суворо регульованими територіями в комунальній системі є постачання води та каналізації, подача тепла та подача газу. Багато організаційних, технологічних та економічних проблем виникають у процесі забезпечення міста водою, газом, електроенергією та теплом.

Система каналізації проєктується залежності від складу стічних вод. Найбільш доцільною для ряду міст, особливо з розвиненою промисловою інфраструктурою, є роздільна система каналізації. Загальносплавна система, за якої всі стоки по єдиному колектору надходять на очисні споруди, може бути застосована тільки в разі однорідності вод [7].

Існує проблема оптимізації використання циркуляційного водопроводу. Крім того, в містах, де бракує питної води, доцільно використовувати розвідувальні та виробничі потужності, а також забезпечити надійність та безперебійне водопостачання для створення резервних водних резервів.

Під час вжиття різних заходів щодо поліпшення водопостачання й каналізації міст слід враховувати, що технічні та технологічні чинники мають визначальне значення, а економічні параметри системи закладаються вже на стадії проєктування й будівництва [3].

Удосконалення й розвиток водопровідно-каналізаційного господарства, яке належить до однієї з найбільш значущих галузей економіки країни, спрямоване на вирішення однієї з найважливіших соціальних проблем, якою є забезпечення споживачів послугами водопостачання та водовідведення в достатній кількості та високої якості [7].

Щоб вирішити цю проблему, необхідно чітко уявити, що ефективне функціонування галузі є можливим лише за допомогою оптимальних та економічно обґрунтованих тарифів, які гарантують збалансовану роботу водопровідних та каналізаційних компаній.

Сучасний стан сфери водопостачання та водовідведення України продовжує залишатися критичним і вимагає негайного розроблення та вжиття системи різнопланових заходів. Це перш за все обумовлено такими факторами:

- прогресуюча тенденція до погіршення рівня наданих споживачам послуг водопостачання та водовідведення;
- підвищення аварійності в системах водопроводу й каналізації;

- важкий фінансово-економічний стан підприємств сфери водопостачання та водовідведення.

Під час розроблення системи заходів найважливішим завданням є визначення основних критеріїв, якими є спрямованість, мета, принципи та шляхи реалізації.

Мета, яку ставлять перед собою підприємства сфери водопостачання та водовідведення, полягає в задоволенні потреб усіх споживачів щодо отримання доступних послуг з водопостачання та водовідведення, які надаються на належному рівні, а за своїм рівнем якості поступово наближаються до стандартів ЄС.

Прагнення нашої країни до інтеграції з ЄС потребує не тільки сталого зростання економіки та підвищення добробуту народу, але й досягнення відповідності європейським стандартам. Досягнення стандартів водопостачання як складової частини загального життєзабезпечення населення стає однією з проблем інтеграційного характеру України.

Найважливішим принципом поступального розвитку галузі є розроблення комплексу конкретних заходів, що забезпечують стабільне функціонування й розвиток водопровідно-каналізаційного господарства на певному етапі [8].

На основі проведеного аналізу можна визначити такі основні напрями розвитку водопровідно-каналізаційного господарства:

- економія водних ресурсів;
- підвищення надійності роботи систем;
- скорочення невиробничих втрат води;
- підвищення ефективності використання енергетичних і матеріальних ресурсів;
- оптимізація використання оборотного водопостачання;
- підвищення якості очищення питної води та стоків;
- науково-технічне й проєктно-конструкторське забезпечення;
- вдосконалення системи управління;
- забезпечення беззбиткового функціонування підприємств сфери водопостачання та водовідведення;
- запровадження прозорої, економічно обґрунтованої системи ціноутворення на послуги водопроводу й каналізації [3].

ВКГ можна вважати однією з найбільших у муніципальному секторі, його робота спрямована на виконання однієї з найважливіших соціальних

функцій, а саме забезпечення споживачів послугами водопостачання та водовідведення у достатній кількості та належної якості.

Ефективне функціонування галузі та реалізація цих функцій є можливими лише за оптимальних та економічно обґрунтованих показників, які гарантують збалансовану роботу комплексу водопостачання та каналізації.

Серед основних характеристик водопостачання та каналізації, які характеризують його роль у процесі забезпечення життєдіяльності та розвитку населених пунктів, слід назвати:

- високу соціальну значущість, яка проявляється в постійному забезпеченні потреби населення та підприємств у питній воді та відведенні;
- високу економічну значущість, тому що можливості галузі оперативно вирішувати питання підключення об'єктів нового будівництва до систем водопостачання та водовідведення визначає інвестиційну привабливість населених пунктів;
- високу екологічну значущість, тому що система очистки є санітарно-епідеміологічним бар'єром забезпечення екологічного збереження та безпеки регіону водокористування;
- високе стратегічне значення для забезпечення життєдіяльності та розвитку регіону й держави загалом, тому що система водопостачання та водовідведення є невід'ємним елементом національної та економічної безпеки;
- взаємозв'язок і взаємозалежність з іншими галузями міського господарства та сферами діяльності, що забезпечують її економічну діяльність на території обслуговування [9].

Враховуючи надбання фахівців та науковців цієї сфери, маємо також звернутися до нормативно-правового забезпечення, а саме до того, як у нормативно-правових актах трактується це поняття.

Проведений аналіз визначення термінів сфери ВКГ наведено в табл. 1.

В означених нормативно-правових актах (табл. 1) використовуються такі поняття:

- виробник послуг централізованого водопостачання та водовідведення;
- підприємство централізованого водовідведення;
- централізоване та нецентралізованого водопостачання й водовідведення;
- господарська діяльність з централізованого та нецентралізованого водопостачання й водовідведення;
- охорона джерел і систем питного водопостачання та пов'язаних з ними природних комплексів, нецентралізоване питне водопостачання [7].

Під час аналізу можна визначити наявність компонентів, які точно не входять до складу ВКГ.

Запропоновано таке визначення, яке, на нашу думку, враховує й поєднує технічні та економічні складові частини термінів: постачання води та

каналізації – це сукупність технічних засобів та засобів, призначених для задоволення матеріальних потреб споживачів, що збігаються в часі та місці обслуговування.

Для забезпечення високого рівня життя міського населення та його ефективного функціонування загалом необхідно враховувати потребу резервування води, моніторингу якості води, якості обслуговування, захисту джерел та водопровідних систем, питного водопостачання тощо, тому існує потреба більш широкого терміна, який поєднує всі ці елементи.

Для більш детального визначення місця сфери водопостачання та водовідведення в національній економіці проаналізуємо термін «сфера» та його трактування у словниках та нормативно-правових актах.

Складний характер розвитку суспільства визначається його складною структурою, дією багатьох різномірних факторів. По-перше, він здійснює різні види суспільної діяльності, зокрема виробничу та економічну, соціально-побутову, політичну, релігійну, естетичну. В результаті цього формуються різні сфери суспільства. Основними з них є економічні, соціальні, політичні та духовні [10].

Економічна сфера включає виробництво, розподіл, обмін та споживання матеріальних благ. Це сфера функціонування виробництва, безпосередньої реалізації досягнень науково-технічного прогресу, реалізації всієї сукупності відносин виробництва людей, включаючи відносини власності на засоби виробництва, обмін діяльністю та розподіл матеріальних благ [10].

Економічна сфера виступає як економічний простір, в якому організовується господарське життя країни, здійснюється взаємодія всіх галузей економіки, а також міжнародне економічне співробітництво [7; 10].

Економічна діяльність безпосередньо втілюється в життя та свідомість людей, їх матеріальну зацікавленість у результатах своєї виробничої діяльності, а також їх творчі здібності. Тут реалізується діяльність інститутів управління економікою. В економічній сфері здійснюється взаємодія всіх об'єктивних і суб'єктивних факторів розвитку економіки. Значення цієї сфери для розвитку суспільства є основоположним [11].

Висновки з проведеного дослідження. Враховуючи викладене вище, зробимо такі висновки. Сфера послуг – це сукупність галузей, підгалузей і видів діяльності, функціональне призначення яких у сфері суспільного виробництва виражається у виробництві та реалізації матеріальних та нематеріальних (духовних) послуг для населення.

Загалом послуги мають характерні риси, що відрізняють їх від товарів, такі як нематеріальність (нематеріальна), невіддільність людей, які споживають послуги (індивідуальний характер спо-

**Аналітичний огляд основних термінів законодавчих актів
сфери водопостачання та водовідведення**

Відповідний нормативний акт	Визначення терміна
Наказ «Про затвердження Правил користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України» від 27 червня 2008 року № 190	Виробник послуг централізованого водопостачання та водовідведення – це суб'єкт господарювання, що виробляє або створює послуги з централізованого водопостачання та водовідведення.
Закон України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» (назва в редакції Закону України від 18 травня 2017 року № 2047-VIII)	Питна вода – це вода, призначена для споживання людиною (водопровідна, фасована, з бюветів, пунктів розливу, шахтних колодязів та каптажів джерел), для використання споживачами для задоволення фізіологічних, санітарно-гігієнічних, побутових та господарських потреб, а також для виробництва продукції, що потребує її використання, склад якої за органолептичними, мікробіологічними, паразитологічними, хімічними, фізичними та радіаційними показниками відповідає гігієнічним вимогам. Питна вода не вважається харчовим продуктом у системі питного водопостачання та в пунктах відповідності якості питної води. Підприємство централізованого водовідведення – це суб'єкт господарювання, що здійснює експлуатацію об'єктів/систем централізованого водовідведення. Система централізованого водовідведення – це сукупність технічних засобів, включаючи мережі, споруди, устаткування (пристрої) для централізованого відведення та очищення стічних вод, що пов'язані єдиним технологічним процесом. Водовідведення – це діяльність зі збирання, транспортування та очищення стічних вод за допомогою систем централізованого водовідведення або інших споруд відведення та/або очищення стічних вод.
Закон України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» (назва в редакції Закону України від 18 травня 2017 року № 2047-VIII)	Нецентралізоване питне водопостачання – це забезпечення індивідуальних споживачів питною водою з джерел питного водопостачання за допомогою пунктів розливу води (зокрема, пересувних), застосування установок (пристроїв) підготовки питної води та постачання фасованої питної води. Підприємство питного водопостачання – це суб'єкт господарювання, що здійснює експлуатацію об'єктів централізованого питного водопостачання, забезпечує населення питною водою за допомогою пунктів розливу (зокрема, пересувних), застосування установок (пристроїв) підготовки питної води та/або виробництво фасованої питної води. Підприємство централізованого водовідведення – це суб'єкт господарювання, що здійснює експлуатацію об'єктів/систем централізованого водовідведення. Питне водопостачання – це діяльність, пов'язана з виробництвом, транспортуванням та постачанням питної води споживачам питної води, охороною джерел та систем питного водопостачання. Система питного водопостачання – це сукупність технічних засобів, включаючи мережі, споруди, устаткування (пристрої), для централізованого та нецентралізованого питного водопостачання. Система централізованого водовідведення – це сукупність технічних засобів, включаючи мережі, споруди, устаткування (пристрої), для централізованого відведення та очищення стічних вод, що пов'язані єдиним технологічним процесом.

живання), неможливість зберігання (неможливе накопичення та транспортування), безперервність виробництва та споживання послуг і нестабільності якості, під час оцінювання яких слід врахувати не лише результат, але й процес надання послуг. В результаті проведеного аналізу можна дати таке визначення сфери водопостачання та водовідведення: сукупність суб'єктів господарювання національної економічної системи, що забезпечують діяльність виробництва, транспортування, постачання та інших суміжних послуг з водопостачання та (або) водовідведення на місцевому ринку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про житлово-комунальні послуги : Закон України від 24 червня 2004 р. № 1875-IV / Верховна Рада України. URL: [http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1875-15\(lfnf](http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1875-15(lfnf) (дата звернення:14.05.2020).
2. Тищенко О. та ін. Реформування житлово-комунального господарства: теорія, практика, перспективи : монографія. Харків : ІНЖЕК, 2008. 368 с.
3. Орлов В., Тугай Я., Орлова А. Водопостачання та водовідведення. Київ, 2011. 359 с.
4. Димченко О. Житлово-комунальне господарство в реформаційному процесі: аналіз, проектування, управління : монографія. Харків : Харківська національна академія міського господарства, 2009. 356 с.

5. Алексеев В. Удосконалення управління комунальною власністю в Україні: організаційно-теоретичні засади. Чернівці : Технодрук, 2005. 216 с.

6. Драган І. Державне управління розвитком житлово-комунального господарства України: модернізація та ресурсозбереження : монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2011. 235 с.

7. Славута О. Організаційно-економічні аспекти удосконалення функціонування сфери водопостачання та водовідведення в регіонах України : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.05. Івано-Франківськ, 2019. 195 с.

8. Водний кодекс України : Закон від 6 червня 1995 року № 213/95-ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 14.05.2020).

9. Большой энциклопедический словарь. Словари и энциклопедии на Академике. URL: <https://dic.academic.ru/contents.nsf/enc3p> (дата звернення: 14.05.2020).

10. Енциклопедичний словник з державного управління / за ред. Ю. Ковбасюка. Київ : НАДУ, 2010. 360 с.

11. Енциклопедія житлово-комунальної сфери / за ред. Р. Дяківа. Київ : Міжнародна економічна фундація, 2007. 991 с.

12. Современный экономический словарь / ред. Б. Райзберг. Москва, 2008. 420 с.

4. Dymchenko O. (2009). Zhytlovo-komunalne hospodarstvo v reformatsiinomu protsesi: analiz, proektuvannia, upravlinnia [Housing and communal services in the reform process: analysis, design, management] : monograph. Kharkiv : Kharkiv. nat. acad. city farms, 356 p.

5. Alekseev V. (2005). Udoskonalennia upravlinnia komunalnoiu vlasnistiu v Ukraini: orhanizatsiino-teoretichni zasady [Improving the management of communal property in Ukraine: organizational and theoretical principles]. Chernivtsi : Technodruk, 216 p.

6. Dragan I. (2011). Derzhavne upravlinnia rozvytkom zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrainy: modernizatsiia ta resursozberezhennia: monohrafiia [State management of housing and communal services of Ukraine: modernization and resource conservation: a monograph]. Donetsk : Yugo-Vostok, 235 p.

7. Slavuta O. (2019). Orhanizatsiino-ekonomichni aspekty udoskonalennia funktsionuvannia sfery vodopostachannia ta vodovidvedennia v rehionakh Ukrainy [Organizational and economic aspects of improving the functioning of the sphere of water supply and drainage in the regions of Ukraine]: Ph.D. econ. science: 08.00.05. Ivano-Frankivsk, 195 p.

8. Vodnyi kodeks Ukrainy : Zakon vid 06.06.1995 № 213/95-VR / Verkhovna Rada Ukrainy [Water Code of Ukraine: Law of 06.06.1995 № 213/95-VR / Verkhovna Rada of Ukraine]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80> (access date: 14.05.2020).

9. Bolshoi Entsiklopedycheskyi slovar. Slovary y yentsyklopedyy na Akademike [Large Encyclopedic Dictionary. Dictionaries and encyclopedias at Akademika]. URL: <https://dic.academic.ru/contents.nsf/enc3p> (addition date: 14.05.2020).

10. Entsiklopedychnyi slovnyk z derzhavnoho upravlinnia [Encyclopedic Dictionary of Public Administration] / ed. Yu. Kovbasyuk. Kyiv : NAPA, 2010. 360p.

11. Entsiklopediia zhytlovo-komunalnoi sfery [Encyclopedia of housing and communal services] / ed. R. Deacon. Kyiv : International Economic Foundation, 2007. 991 p.

12. Sovremennyy ekonomicheskyi slovar [Modern economic dictionary] / ed. Reisberg B. Moscow, 2008. 420 p.

REFERENCES:

1. On housing and communal services : Law of Ukraine of June 24, 2004 № 1875-IV) / The Verkhovna Rada of Ukraine. URL: [http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1875-15\(lfnf](http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1875-15(lfnf) (access date: 14.05.2020).

2. Tishchenko O. (2008). Reformuvannia zhytlovo-komunalnoho hospodarstva: teoriia, praktyka, perspektyvy [Reforming of housing and communal services: theory, practice, prospects : monograph]. Kharkiv : INZHEK, 368 p.

3. Orlov V., Tugay A., Orlova A. (2011). Vodopostachannia ta vodovidvedennia [Water supply and drainage]. Kyiv, 359 p.